

УДК 378.046-021.68

DOI <https://doi.org/10.32820/2074-8922-2019-64-29-39>

МОДЕЛЬ РОЗВИТКУ МЕТОДИЧНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ ВЧИТЕЛЯ ТЕХНОЛОГІЙ У СИСТЕМІ ПІСЛЯДИПЛОМНОЇ ОСВІТИ

©Остапенко А.С.

КВНЗ «Харківська академія неперервної освіти»

Інформація про автора

Остапенко Алла Сергіївна ORCID: 0000-0003-4607-8252; alla0102@ukr.net; Завідувач Центру громадянського виховання; КВНЗ «Харківська академія неперервної освіти» вул. Пушкінська, 24 м. Харків, 61057, Україна.

Державна політика у сфері освіти в Україні спрямована на реформування системи освіти на засадах гуманізму, людиноцентризму, особистісно орієнтованого та компетентнісного підходів; запровадження кращого світового досвіду, демократизацію системи освіти, академічну свободу вчителя. У нашій статті схарактеризовано модель розвитку методичної компетентності вчителя технологій у системі післядипломної педагогічної освіти, що базується на досягненнях сучасної педагогічної науки. Розкрито завдання щодо роботи з учителями на різних етапах розвитку методичної компетентності під час навчання на курсах підвищення кваліфікації: діагностичному, мотиваційному, діяльнісно-технологічному, рефлексивному з урахуванням особливостей кожної складової методичної компетентності учителя та сучасних принципів побудови освітнього процесу в закладі післядипломної педагогічної освіти.

Стаття містить аналіз наукових джерел, який показує, що існує значна кількість праць, присвячених упровадженню компетентнісного підходу в професійній підготовці вчителів. У той же час недостатньо дослідженим є питання розвитку методичної компетентності учителів технологій на різних етапах їх професійної діяльності та під час навчання на курсах підвищення кваліфікації.

Із метою покращення якості освітнього процесу, зокрема вивчення предмета «Технології», в закладах загальної середньої освіти Харківської області розроблено та апробовано модель розвитку методичної компетентності вчителя технологій у системі післядипломної педагогічної освіти.

Особливості навчання вчителів на кожному етапі розвитку методичної компетентності викладено відповідно до Закону України «Про освіту» (2017 рік), з урахуванням принципів Концепції Нової української школи, завдань Державного стандарту загальної середньої освіти як основи змістовного наповнення освітнього процесу та чинних навчальних програм із трудового навчання та технологій.

Запропонована в статті модель має трирівневу будову: цільовий блок, у якому визначена мета курсів підвищення кваліфікації вчителів технологій; змістовий блок, у якому виокремлені структурні компоненти методичної компетентності вчителя технологій; технологічний блок – етапи розвитку методичної компетентності та форми роботи відповідно на кожному етапі. Структурні компоненти методичної компетентності визначають зміст і форми роботи з учителями під час навчання на курсах підвищення кваліфікації.

Ключові слова: модель, структура методичної компетентності вчителя, етапи розвитку методичної компетентності вчителя технологій, післядипломна освіта.

Остапенко А.С. «Модель развития методической компетентности учителя технологий в системе последипломного образования»

Государственная политика в сфере образования в Украине направлена на реформирование системы образования в соответствии с идеями гуманизма, человекоцентризма, личностно ориентированного и компетентностного подходов; внедрения лучшего мирового опыта, демократизацию системы образования, академическую свободу учителя. В данной статье дана характеристика модели развития методической компетентности учителя технологий в системе последипломного педагогического образования, которая основывается на достижениях современной педагогической науки. Раскрыты задачи по работе с учителями на разных этапах развития методической компетентности во время обучения на курсах повышения квалификации: диагностическом, мотивационном, деятельностно-технологическом, рефлексивном с учетом особенностей каждой составляющей методической компетентности учителя и современных принципов построения образовательного процесса в учреждении последипломного педагогического образования.

Статья содержит анализ научных источников, который демонстрирует, что существует значительное количество научных трудов, посвященных внедрению компетентного подхода в профессиональной подготовке учителей. Вместе с тем, недостаточно исследован вопрос развития методической компетентности учителей технологий на разных этапах их профессиональной деятельности и во время обучения на курсах повышения квалификации.

С целью улучшения качества образовательного процесса, в частности изучения предмета «Технологии», в учреждении общего среднего образования Харьковской области разработано и апробировано модель развития методической компетентности учителя технологий в системе последиplomного педагогического образования.

Особенности обучения учителей на каждом этапе развития методической компетентности изложено в соответствии с Законом Украины «Об образовании» (2017 год), с учетом принципов Концепции Новой украинской школы, задач Государственного стандарта общего среднего образования как основы содержательного наполнения учебного процесса и действующих учебных программ по трудовому обучению и технологиям.

Предложенная в статье модель имеет трехуровневое строение: целевой блок, в котором определена цель курсов повышения квалификации учителей технологий; содержательный блок, в котором выделены структурные компоненты методической компетентности учителя технологий; технологический блок – этапы развития методической компетентности и формы работы соответственно на каждом этапе. Структурные компоненты методической компетентности определяют содержание и формы работы с учителями во время обучения на курсах повышения квалификации.

Ключевые слова: модель, структура методической компетентности учителя, этапы развития методической компетентности учителя технологий, последиplomное образование.

A. Ostapenko "Model of development of methodical competency of a teacher of technologies in the system of postgraduate education"

The public policy on education in Ukraine is aimed to reform the system of education in accordance with the principles of humanism, human-centeredness, person-oriented and competence approaches; to imply the best world experience; to democratize the system of education and to ensure the academic freedom of the teacher.

The article characterizes the model of the development of methodological competence of a craft teacher in the system of postgraduate pedagogical education, which is based on modern achievements in pedagogical research. It describes the objectives of teacher training at different stages of the development of methodological competence and while doing an advanced training course, such as diagnostic, motivational, activity-technological, reflexive, taking into account the peculiarities of every component of the teacher's methodological competence and modern principles constructing the educational process in the institution of postgraduate pedagogical education.

The article contains an analysis of the scientific sources that shows the existence of the significant number of works dedicated to the implementation of the competence approach in the professional teacher training. At the same time, the issue of a craft teacher's methodological competence development at different stages of their professional activity and at the stage of taking an advanced training course has not been researched sufficiently.

To improve the quality of the educational process in secondary educational institutions of the Kharkiv region, with special emphasis being places on improving the quality of teaching the subject "Crafts", the author has formulated and tested a model of the development of methodological competence of a craft teacher in the system of postgraduate pedagogical education.

The peculiarities of teacher training at every stage of the development of methodological competence are outlined in accordance with the Law of Ukraine "On Education" (2017), considering the principles of Conception of the New Ukrainian School, objectives of the State Standard of General Secondary Education as a basis of substantive content of the educational process and current curriculum on studying craft.

The model, which is proposed in the article, has a three-leveled constitution: the objective section, determining the aim of advanced training courses for craft teachers; the substantial section, where the structural components of the methodological competence of craft teachers are highlighted; the technological section, which contains stages of the development of methodological competence and ways of working at every stage accordingly. Structural components of methodological competence determine the content and ways of teacher training while taking an advanced training course.

Keywords: model, the structure of methodological competence of the teacher, stages of the development of methodological competence of a craft teacher, postgraduate education.

Постановка проблеми у загальному вигляді. Соціально-економічні зміни в нашій державі та процеси реформування в освіті висунули високі вимоги до рівня професіоналізму педагогічних працівників, а отже, і освіти в цілому. Державна політика у сфері освіти в Україні спрямована на впровадження кращого світового досвіду, демократизацію системи освіти, академічну свободу вчителя. У Концепції реалізації державної політики у сфері реформування загальної середньої освіти «Нова українська школа» на період до 2029 року зазначається, що «за експертними оцінками, найбільш успішними на ринку праці в найближчій перспективі будуть фахівці, які вміють навчатися впродовж життя, критично мислити, ставити цілі та досягати їх, працювати в команді, спілкуватися в багатокультурному середовищі та володіють іншими вміннями» [18].

Реалізувати такі завдання спроможний лише педагог, який сам постійно вдосконалюється в умовах інтенсивного розвитку науки, техніки, інформаційного простору, який прагне працювати з використанням інноваційних підходів до розвитку та навчання особистості, творчо підходити до вирішення щоденних педагогічних ситуацій. Якість навчання й виховання, рівень підготовки до життя в інформаційному суспільстві, в умовах ринкової економіки потребує постійної уваги до підвищення рівня професійної компетентності сучасного вчителя.

Оновленій системі освіти потрібен педагог, здатний оперативно реагувати на суспільні зміни, аналізувати й коригувати діяльність відповідно до соціальних вимог і потреб, а відтак методична компетентність стає невід'ємною частиною і запорукою ефективної праці вчителя, його особистісного і професійного розвитку.

Ці завдання вирішуються закладами післядипломної педагогічної освіти в процесі навчання педагогічних працівників. Успішному розв'язанню їх сприяє впровадження компетентнісного підходу та побудова ефективної моделі розвитку методичної компетентності вчителів технологій.

Таким чином, актуальність досліджуваної проблеми зумовлюється наявністю суперечностей між:

– потребою суспільства в учителях із високим рівнем методичної компетентності та

відсутністю дієвого механізму реалізації запиту;

– необхідністю розвитку методичної компетентності учителів технологій та недостатньою розробленістю теоретико-методологічного забезпечення цього процесу, зокрема визначення складових методичної компетентності учителя технологій та етапів її розвитку під час навчання на курсах підвищення кваліфікації;

– творчим характером професійної діяльності учителя технологій і традиційними підходами до навчання у системі післядипломної освіти та самоосвітній діяльності.

Аналіз останніх досліджень і публікацій, у яких започатковано розв'язання даної проблеми. Аналіз наукових джерел показує, що існує значна кількість праць, присвячених упровадженню компетентнісного підходу в професійній підготовці та діяльності (В. Бондар, І. Зимня, О. Овчарук, О. Садівник, А. Хуторської та ін.), питанням формування та розвитку професійної (С. Багадірова, Є. Бондаревська, Т. Власова, Я. Гаєвець, Г. Голуб, Т. Орджи, Д. Старк та ін.) та методичної компетентності вчителя (Н. Бібік, О. Бігич, Л. Ващенко, А. Волошук, Т. Гущина, О. Зубков, О. Ігна, Г. Кашкар'юв, Т. Волобуєва, Н. Кузьміна, О. Локшина, А. Маркова, Л. Парашенко, О. Пометун, Л. Таланова, Н. Язикова та ін.).

Виділення невиділених раніше частин загальної проблеми. У педагогічній науці досліджено сутність і складові методичної компетентності вчителів різних предметів на етапі їх навчання в закладах вищої освіти. Разом із тим недостатньо дослідженою вважаємо проблему розвитку методичної компетентності вчителів у процесі їх професійної діяльності в міжкурсовий та курсовий періоди. Найменш дослідженим є питання розвитку методичної компетентності вчителів технологій, моделі цієї діяльності.

Формулювання цілей статті. Мета статті – охарактеризувати модель розвитку методичної компетентності вчителів технологій у системі післядипломної освіти, обґрунтувати її ефективність.

Виклад основного матеріалу дослідження. Теоретичним підґрунтям для розробки моделі розвитку методичної компетентності як педагогічної проблеми є праці дидактів минулого та сучасності, у яких

розкриваються різні аспекти загальнодидактичної підготовки вчителя (В. Загвизинський, І. Колесникова, П. Підласий), професійної компетентності вчителя (Т. Алексеева, П. Баранов, Р. Богданова, Л. Кобишева, А. Кочетов, Н. Кузьміна, С. Кульневич, М. Лапчик, О. Лебедев, С. Чистякова), формування дидактичних умінь учителя (В. Паламарчук, В. Чайка, А. Щербаков), застосування інноваційних технологій навчання (Н. Мальцева, О. Пехота, Л. Пироженко, А. Фасоля, Н. Якса та ін.).

Методична компетентність включає, перш за все, володіння різноманітними методами навчання, дидактичними прийомами й умінням застосовувати їх у процесі навчання, тому ми поділяємо думку Ю. Поваренкова, який наголошує, що до складу методичної компетентності входять знання, уміння, здібності, необхідні для організації навчально-виховного процесу, включаючи визначення педагогічних цілей і завдань, відбір навчального матеріалу, планування й реалізацію педагогічних впливів, контроль і регулювання результатів [15].

До складових розвитку методичної компетентності вчителя В. Галай відносить розвиток його методичного мислення й методичної культури. Методичне мислення розглядається автором як таке, що забезпечує вміння вчителя застосовувати наявні знання для реалізації цілей виховання й навчання відповідно до методичної теорії та конкретних умов навчання. У структуру педагогічного мислення він включив продуктивне, аналітичне, репродуктивне, творче і методичне мислення. В основу методичної компетентності науковець покладає творче й методичне мислення [5].

В. Адольф у структурі методичної компетентності виділяє такі компоненти: особистісний, діяльнісний, пізнавальний (когнітивний). Особистісний компонент методичної компетентності співвідноситься з умінями, пов'язаними з психологічною складовою особистості педагога: комунікативні, перцептивні, рефлексивні. Діяльнісний компонент містить у собі накопичені професійні знання й уміння, уміння актуалізувати їх у потрібний момент і використовувати в процесі реалізації своїх професійних функцій. Пізнавальний компонент ґрунтується на вміннях, що становлять теоретичну підготовку: аналітико-синтетичні (уміння аналізувати

програмно-методичні документи, уміння класифікувати і систематизувати методичні знання); прогностичні (уміння прогнозувати ефективність обраних засобів, форм, методів і прийомів, уміння застосовувати методичні знання); конструктивно-проектувальні (уміння узагальнювати процес навчання, уміння планувати методичну діяльність) [1]. Ці складові структури методичної компетентності вчителя ми й використовуємо в нашому дослідженні.

Удосконалення професійної компетентності педагогів відбувається різними способами, зокрема й через систему післядипломної освіти, яка за визначенням Закону України «Про освіту» є складником освіти для дорослих. У документі зазначається, що «післядипломна освіта передбачає набуття нових та вдосконалення раніше набутих компетентностей на основі здобутої вищої, професійної (професійно-технічної) або фахової передвищої освіти та практичного досвіду» [17].

У сучасних умовах у процесі реалізації завдань щодо розвитку методичної компетентності учителів технологій у системі післядипломної педагогічної освіти важливо забезпечувати такі концептуальні підходи:

- неперервність і наступність в освіті;
- особистісна орієнтація процесу підвищення кваліфікації;
- діялісно-компетентнісний підхід до процесу розвитку методичної компетентності учителя технології;
- інваріантності й універсальності;
- інтеграції й диференціації психолого-педагогічних, предметних і методичних знань.

Зупинимось на деяких із цих підходів. Неперервність освіти полягає в тому, що зміст роботи щодо розвитку методичної компетентності повинен ґрунтуватися на сформованих раніше знаннях і вміннях, а також буде затребуваним при подальшій діяльності педагога. В системі підвищення кваліфікації учителів продовжується процес формування освітніх цінностей, забезпечення умов для неперервного усвідомлення і культурного розвитку, методичної самоосвіти. Це дозволяє педагогу вибудовувати власний освітній маршрут.

Особистісна орієнтація в системі післядипломної освіти полягає в тому, що успішність удосконалення методичної підготовки учителя залежить від його зацікавленості в процесі навчання. Якщо педагог особисто не зацікавлений в одержанні нової інформації, то вона замість того щоб

трансформуватися в його свідомості в системні знання, перетворюється на знання формальні, поверхневі, що не дає можливість удосконалюватися на їх основі методичній компетентності учителя.

Діяльнісно-компетентнісний підхід до процесу розвитку методичної компетентності передбачає посилення практичної спрямованості в системі підвищення кваліфікації учителя технології. Компетентним вважають такого учителя, що не тільки добре володіє методикою викладання свого предмета, але й вільно орієнтується в різних методичних системах, має індивідуальний стиль педагогічної діяльності. Освіта не може бути практично орієнтованою без збагачення досвіду діяльності. Сучасний етап розвитку освіти характеризується саме методологією компетентнісно-орієнтованого підходу й підвищення вимог до рівня професійної майстерності учителя. Зокрема зміст нової редакції навчальної програми з трудового навчання для 5-9 класів та технологій для 10-11 класів (2017 рік) спрямований на формування проектно-технологічної компетентності учнів, яка розвивається у процесі практичної діяльності, коли учень доповнює власний досвід техніко-технологічними і проектними знаннями. Уміннями, навичками, на основі чого формується комплекс власних суджень, цінностей, ставлень [12].

Згідно з темою та метою нашого дослідження, зупинимось детально на такій формі післядипломної педагогічної освіти, як підвищення кваліфікації педагогічних працівників.

Як зазначається в Концепції розвитку педагогічної освіти, успішна професійна діяльність педагогічного працівника вимагає безперервного навчання в умовах динамічних змін та здатності адаптуватися до них. Професійний розвиток спрямований на реалізацію педагогічним працівником себе як особистості. Прагнення до самовдосконалення й самоосвіта є важливими чинниками професійного зростання педагога, що забезпечують розширення його професійних можливостей, пізнавальних інтересів та формування творчої індивідуальності. Ця діяльність, яка має бути постійною та систематичною, нерозривно пов'язана з професійним зростанням і підвищенням рівня педагогічної майстерності, а також характеризується поетапним досягненням мети [10].

Головна мета підвищення кваліфікації вчителів полягає в розвитку та вдосконаленні їх професійної діяльності. Важливою умовою цього процесу є включення педагогічних працівників до постійної професійної рефлексії, а також порівняння результатів їх діяльності з вимогами сучасної педагогічної науки, викликами суспільства. Тому моделювання системи підвищення кваліфікації педагогічних працівників передбачає створення такого освітнього середовища, яке розраховане не на середньостатистичного слухача, а орієнтоване на індивідуальні особливості особистості педагога, його запити, рівень фахової освіти, спеціалізації, рівень мотивації до вдосконалення професійної майстерності.

Для обґрунтування структури та змістової складової моделі розвитку методичної компетентності вчителів технологій конкретизуємо поняття «модель». Модель – це система елементів, яка відтворює певні сторони, зв'язки, функції об'єкта з метою пояснення тих чи інших властивостей об'єкта; досліджуваний об'єкт, представлений у найбільш загальному вигляді [6].

У контексті нашого дослідження – це модель розвитку методичної компетентності вчителів технологій у системі післядипломної освіти. Слід зазначити, що неперервне навчання вчителів технологій, як і інших категорій педагогічних працівників, у системі післядипломної освіти здійснюється в два етапи – курсовий і міжкурсний, однак у моделі розглядається лише перший.

Модель має трирівневу будову: цільовий блок, у якому визначена мета курсів підвищення кваліфікації вчителів технологій; змістовий блок, у якому виокремлені структурні компоненти методичної компетентності вчителя технологій; технологічний блок – етапи розвитку методичної компетентності та форми роботи відповідно на кожному етапі.

Із метою реалізації мети щодо розвитку методичної компетентності вчителів технологій у системі післядипломної освіти в змістовному блоці моделі відображено особистісний, діяльнісний та пізнавальний компоненти (за В. Адольфом). Особистісний компонент методичної компетентності співвідноситься з уміннями, пов'язаними з психологічною складовою особистості педагога: комунікативні, перцептивні, рефлексивні. Діяльнісний компонент містить у собі накопичені професійні знання й уміння,

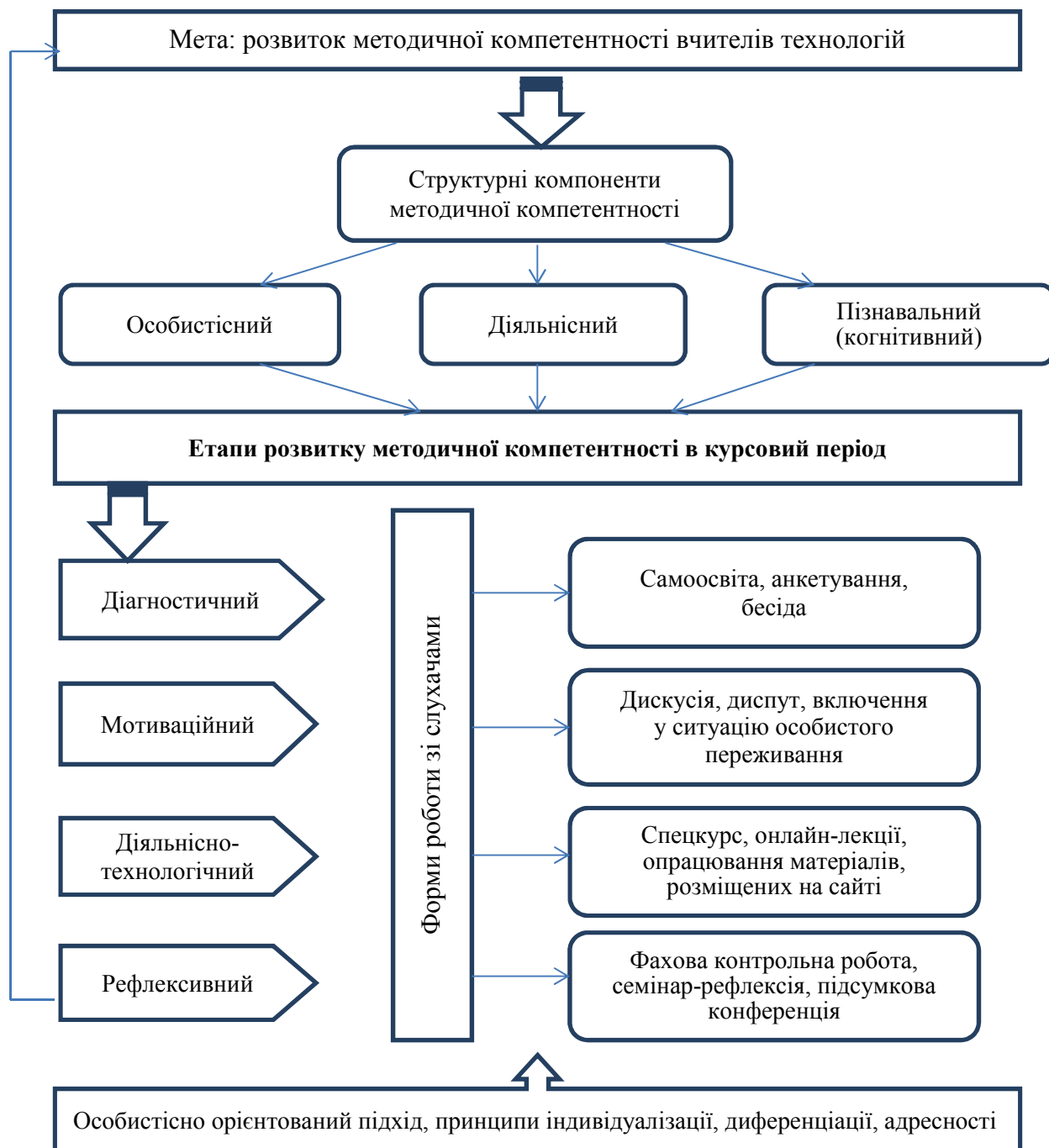

Рис. 1. Модель розвитку методичної компетентності вчителів технологій у системі післядипломної освіти

вміння актуалізувати їх у потрібний момент і використовувати в процесі реалізації своїх професійних функцій. Пізнавальний компонент ґрунтується на вміннях, що становлять теоретичну підготовку: аналітико-синтетичні (уміння аналізувати нормативні та програмно-методичні документи, уміння класифікувати і систематизувати методичні знання); прогностичні (уміння прогнозувати ефективність обраних засобів, форм, методів і

приймів роботи, уміння застосовувати методичні знання); конструктивно-проектувальні (уміння узагальнювати освітній процес, уміння планувати методичну діяльність). Структурні компоненти методичної компетентності визначають зміст і форми роботи з учителями під час навчання на курсах підвищення кваліфікації в системі післядипломної педагогічної освіти.

На **діагностичному етапі** відбувається вивчення стану сформованості всіх компонентів методичної компетентності. Так, за допомогою анкетування можна дослідити діяльнісний і пізнавальний компоненти методичної компетентності, а саме: рівень професійних знань та умінь; рівень аналітико-синтетичних умінь – аналізувати нормативні документи, програмовий матеріал, уміння прогнозувати ефективність обраних засобів, форм, методів і прийомів роботи. Рівень сформованості особистісного компонента можна дослідити під час бесіди, а також анкетування. Результати діагностики, як правило, свідчать про те, що учителі технологій мають різний рівень фахової підготовки, що забезпечувалася закладом вищої освіти під час навчання в ньому. На діагностичному етапі важливо виявити, наскільки професійні знання та вміння вчителя відповідають сучасним викликам суспільства, державній політиці у сфері освіти та психолого-педагогічним принципам та підходам, які задекларовані в Державному стандарті загальної середньої освіти. А також важливо продемонструвати педагогу, наскільки він сам здатний аналізувати реальний стан освітнього процесу, відповідність форм, методів роботи з учнями, технологій, які він використовує, тим дидактичним завданням, що визначаються в конкретних педагогічних ситуаціях.

На **мотиваційному етапі** продовжується розвиток складових методичної компетентності з урахуванням того фактора, що для навчання протягом усього життя мотивація відіграє велику роль, є рушійною силою.

Мотиваційний етап розвитку методичної компетентності має особливе значення. Так, на думку Г. Костюка, прагнення особистості до самопізнання, самовиховання та самовдосконалення є одним із показників ефективності професійного зростання [11]. Зміст мотиваційно-емоційного компонента становить розуміння основ особистісних мотивів та сформованість емоційної рефлексії. Енциклопедичні та словникові джерела трактують поняття мотивації як сильне бажання, потяг до здійснення чого-небудь, хотіння, мотиви поведінки [3].

Мотивація розглядається як сукупність усіх факторів (як особистісних, так і ситуативних), які спонукають учителя до активної діяльності, а в контексті нашого

дослідження – до самоосвіти й активного навчання на курсах підвищення кваліфікації. Дієвими формами роботи для формування мотивації у слухачів курсів підвищення кваліфікації – учителів технологій є дискусії, диспути, включення в ситуацію особистого переживання тощо. Слід зазначити, що на розвиток мотивації впливають зовнішні фактори та внутрішні мотиви, які необхідно враховувати при організації освітнього процесу на курсах підвищення кваліфікації та визначенні його змісту. Тому викладачі курсів підвищення кваліфікації обирають інтерактивні форми навчання, що здатні схвилювати, надихнути вчителя, змусити його вийти зі звичної «зони комфорту», та, спираючись на об'єктивні дані, що отримані на діагностичному етапі, накреслити свій освітній маршрут, сконцентрувати свою увагу на ті освітні послуги, що пропонуються йому на курсах підвищення кваліфікації.

Діяльнісно-технологічний етап формування методичної компетентності учителя технологій передбачає:

- розвиток технологічної культури шляхом підвищення рівня оволодіння вчителем сучасними способами пізнання і перетворення себе і навколишнього світу – **особистісний компонент**;

- розвиток та вдосконалення конструктивно-пректувальних умінь учителя технологій. Це уміння моделювати освітній процес на уроках технологій з урахуванням очікуваних результатів навчально-пізнавальної діяльності учнів, орієнтовного переліку об'єктів проектно-технологічної діяльності учнів та переліку основних технологій – **діяльнісний компонент**. Цей етап передбачає накопичення нових знань і вдосконалення професійних умінь у процесі безпосереднього навчання: відвідування лекцій, семінарських і практичних занять, самостійне опрацювання матеріалів на сайті, у розділі «Дистанційна освіта», прослуховування лекцій в онлайн-режимі. Особливе значення на цьому етапі має навчання на спецкурсі, який слухачі обирають відповідно до їхніх професійних потреб. Зміст навчального матеріалу спецкурсу носить практико-орієнтований характер, тому має особливе значення для розвитку методичної компетентності, сприяє вдосконаленню конструктивно-проектувальних умінь учителів. Саме вони допомагають учителю будувати освітній процес з урахуванням особливостей освітньої лінії «Технології» Державного

стандарту загальної середньої освіти та навчальної програми. Так, базовий модуль програми 10-11 класу «Проектна технологія у перетворювальній діяльності людини» спрямований на оволодіння старшокласниками провідних засад проектно-технологічної діяльності, елементами пошукової діяльності, розвиток творчого та критичного мислення, формування вмій не лише знаходити потрібні знання, а й застосовувати їх на практиці для досягнення поставлених завдань, що є основою будь-якого виду виробничої діяльності людини. Тому учителю важливо змодельовати освітній процес таким чином, щоб учні розширювали і поглиблювали знання про проектну технологію, як інструмент для розв'язання виробничих і життєвих проблем. Зміст варіативної частини програми спрямований на технологічну підготовку учнів. Учитель планує освітній процес певний вид предметно-перетворювальної або трудової діяльності, що представлено варіативною частиною програми, з урахуванням індивідуальних інтересів і здібностей учнів, регіональних особливостей і виробничого оточення, в якому знаходиться заклад освіти, наявної матеріально-технічної бази для вивчення предмету «Технології», власної фахової підготовленості.

Такий підхід до побудови освітнього процесу дає можливість учням, незалежно від профілю їх навчання, оволодіти практичними технологіями, які викликають зацікавленість. Вивчення варіативних модулів здійснюється у проектній діяльності учнів. Результатом вивчення модуля є творчий проект. Організуючи проектну діяльність старшокласників, учитель спрямовує зусилля на розвиток творчого та критичного мислення учнів, формування уміння працювати з різними інформаційними джерелами, володіти Інтернет-технологіями, формування навичок дослідницької роботи під час виконання відповідного проекту, уміння проводити невеликі за обсягом маркетингові розвідки. Учителю важливо оволодіти уміннями формувати у старшокласників аналітико-синтетичні уміння в роботі з інформацією, необхідною для реалізації проекту чи вирішення певної проблеми, уміння обирати необхідні ресурси для проекту, свідомо планувати власну діяльність для досягнення поставлених завдань, оцінювати об'єкти та результати власної роботи. Також важливими є оволодіння об'єктивно або суб'єктивно новими конструкторськими, технологічними

знаннями в галузі дизайн-проекування, способами діяльності, формування умій передбачати перспективи їхнього розвитку. Проектно-технологічна діяльність є творчою діяльністю, об'єднуючою в процесі проектування досягнення різних галузей людської діяльності – техніки, інженерного конструювання, технології, економіки, соціології, мистецтва – і спрямовану на створення естетично здійснених і високоякісних серійних виробів. Це складає **пізнавальний компонент** методичної компетентності учителя технологій. Відповідно до суті пізнавального компонента важливим для вчителя є вдосконалення власних умій щодо володіння інформаційними технологіями, здійснення дослідницької діяльності, розширення уявлень про досягнення науки та розвиток технологій.

Завершається процес навчання на курсах підвищення кваліфікації **рефлексивним етапом**. Учителі мають можливість здійснити рефлексію під час проведення семінару-рефлексії, підсумкової конференції та проаналізувати результати фахової контрольної роботи. Слід зазначити, що до організації цього етапу важливо підходити з урахуванням індивідуальних досягнень і особливостей слухачів – проявити себе можна як перевіривши рівень знань під час контрольної роботи, так і презентуючи власний досвід на підсумковій конференції.

На рефлексивному етапі завершується вдосконалення усіх складових методичної компетентності та здійснюється самооцінка педагогом власних професійних досягнень. На **особистісному рівні** методична компетентність проявляється в мотиваційній сфері – якими є професійні цінності, професійні домагання, якими є мотиви педагога у професійній діяльності та підвищенні рівня професіоналізму. Показовим є ставлення учителів до провідних принципів у сучасній освіті – гуманізму, дитиноцентризму, особистісно орієнтованого підходу. Вони є альтернативою авторитарній моделі освіти, в якій навчалися більшість педагогів, та саме за її чинності відбувалося професійне становлення педагогічних працівників. Опанувати новими підходами в організації освітнього процесу, сформувати нове ставлення до дітей, до їх навчання можливо лише тоді, коли принципи стануть професійними цінностями, коли зміниться спосіб мислення учителя. **Діяльнісний компонент** проявляється на рефлексивному етапі через ті професійні

здібності, які демонструє вчитель технологій, через прийоми і технології, які він використовує в освітньому процесі. Опанування ними можливе за умов наявності в педагогів відповідної мотивації та використання на курсах підвищення кваліфікації інтерактивних форм навчання, впровадження тренінгових технологій. **Пізнавальний компонент** методичної компетентності проявляється через ефективність використання педагогом нових знань щодо проектної діяльності учнів, технологій, що використовуються під час реалізації проекту.

Про рівень методичної компетентності учителя технологій за результатами навчання на курсах підвищення кваліфікації можна зробити висновок на підставі того, як учитель вирішує професійні завдання, вільно володіє способами організації продуктивної діяльності дітей, організовує їх проектну, творчу діяльність, моделює освітній процес відповідно до інтересів та запитів учнів.

Слід зазначити, що аналіз анкетування учителів технологій за результатами фахових контрольних робіт, які виконали вчителі за результатами навчання, дає можливість зробити висновок про необхідність формування рефлексивних умінь як важливого компонента професійної діяльності вчителя технологій. Недостатньою є база розроблених методик та технологій системного рефлексивного навчання вчителів технологій. Потребує постійного вдосконалення система навчання учителів технологій на курсах підвищення кваліфікації, оновлення змісту навчання цієї категорії педагогів, упровадження в освітній процес технологій взаємодії, які найбільшою мірою сприяють особистісному професійному розвитку та вдосконаленню методичної компетентності педагогів.

Список використаних джерел

1. Адольф В. Профессиональная компетентность современного учителя / В. А. Адольф. – Красноярск : М-во общ. и проф. образования РФ; Краснояр. гос. ун-т, 1998. – 309 с.
2. Барна Л. С. Підготовка вчителів біології: компетентнісний підхід / Л. С. Барна, М. М. Барна, А. В. Степанюк // Професійні компетенції та компетентності вчителя : матеріали регіонального науково-практичного семінару. – Тернопіль : Вид-во ТНПУ ім. В. Гнатюка, 2006. – С. 147-152.
3. Великий тлумачний словник сучасної української мови / уклад. і гол. ред. В. Т. Бусел. – Київ ; Ірпінь : Перун, 2001. – 1440 с.
4. Волобуєва Т. Структура професійної компетентності сучасного педагога / Т. Волобуєва

Оскільки процес розвитку методичної компетентності вчителя, як і процес професійного зростання в цілому, має циклічний характер, то за результатами професійної рефлексії в учителя формується мотивація до нового циклу діяльності.

Висновки. Із вищевикладеного можна зробити висновки, що, згідно з моделлю розвитку методичної компетентності вчителя технологій у системі післядипломної освіти в межах навчання на курсах підвищення кваліфікації, добираються різні форми роботи з учителями технологій відповідно до їх професійних запитів і потреб. Значущість моделі полягає в тому, що на різних етапах розвитку методичної компетентності зміст і форми роботи добираються з урахуванням особливостей кожної складової компетентності вчителів на засадах особистісно орієнтованого підходу, принципу індивідуалізації та диференціації.

Відповідно до теоретичних основ навчання дорослих у системі післядипломної освіти, за результатами аналізу процесу розвитку методичної компетентності учителів технологій під час навчання на курсах підвищення кваліфікації та на підставі спостережень за діяльністю учителів технологій, узагальнених даних про особливості прояву методичної компетентності було визначено етапи розвитку кожної складової методичної компетентності: діагностичний, мотиваційний, діяльнісно-технологічний та рефлексивний. Проаналізовано сутність діяльності з учителями на кожному з цих етапів.

Отже, потреба вдосконалення системи роботи з підвищення кваліфікації учителів технологій зумовлює актуальність дослідження питання розвитку методичної компетентності учителів технологій у системі післядипломної освіти в умовах особистісно зорієнтованої парадигми сучасної освіти.

// Гуманізація навчально-виховного процесу: зб. наук. праць. – Слов'янськ : Видавничий центр СДПУ, 2005. – Вип. XXVHL. – С. 33-42.

5. Галай В. Розвиток методичної компетентності вчителів технологій в умовах модернізації вищої освіти [Електронний ресурс] / В. Галай. – Режим доступу : http://library.udpu.rg.ua/labrari_files/zbirnuk_nayk_praz/2010/2010_2_11.pdf – Дата звернення 15.05.2019р.

6. Гончаренко С. У. Професійна освіта: словник: навч. посіб. / С. У. Гончаренко; за ред. Н. Г. Ничкало. – Київ, [б.в.], 2000. – 380 с.

7. Гущина Т. Формирование методической компетентности педагогических работников учреждений дополнительного образования детей в

процессе повышения квалификации : дис. ... канд. пед. наук : 13.00.08 / Т. Гушина. – Ярославль, 2001. – 252 с.

8. Игна О. Н. Структура и содержание методической компетентности учителя иностранного языка / О. Н. Игна // Ярославский педагогический вестник. – 2010. – № 1. – С. 90-94.

9. Кашкаръов Г. В. Концептуальні засади формування в майбутніх учителів педагогічної компетентності щодо розвитку критичного мислення в учнів / Г. В. Кашкаръов // Збірник наукових праць Бердянського державного педагогічного університету. Педагогічні науки. – Бердянськ : БДПУ, 2008. – № 4. – С. 75-80.

10. Концепції розвитку педагогічної освіти Наказ МОН України від 16.07.2018 № 776 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <https://mon.gov.ua/ua/npa/pro-zatverdzhennya-koncepciyi-rozvitku-pedagogichnoyi-osviti> - Дата звернення 01.05.2019р.

11. Костюк Г. С. Професійне самовизначення як фактор формування особистості / Г. С. Костюк // Радянська школа. – 1967. – № 3. – С. 1-7.

12. Навчальна програма з трудового навчання для загальноосвітніх навчальних закладів. 5-9 класи, 2017 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : www.mon.gov.ua – Дата звернення 15.05.2019р.

13. Навчальна програма «Технології». Рівень стандарту, академічний рівень. 10-11 класи. 2017. – Режим доступу: www.mon.gov.ua

14. Олійник В. В. Теоретичні та методичні засади розвитку системи підвищення кваліфікації працівників профтехосвіти на основі дистанційних технологій : навч. посіб. / В. В. Олійник ; ред. В. М. Майоров. – Київ : [б.в.], 2010. – 268 с.

15. Поваренков Ю. П. Психология профессионального становления личности / Ю. П. Поваренков. – Курск, 1992. – 196 с.

16. Пометун О. Дискусія українських педагогів навколо питань запровадження компетентнісного підходу в українській освіті / О. Пометун // Основна школа. – 2005. – Вип. 3-4. – С. 3-4

17. Про освіту : Закон України [Електронний ресурс] // Відомості Верховної Ради (ВВР). – 2017. – № 38-39. – ст. 380. – Режим доступу : <http://osvita.ua/legislation/law/223>. - Дата звернення 15.05.2019р.

18. Розпорядження КМУ № 988-р від 14.12.16 року «Про схвалення Концепції реалізації державної політики у сфері реформування загальної середньої освіти «Нова українська школа» на період до 2029 року». [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <https://www.kmu.gov.ua/ua/npas/249613934?print> – Дата звернення 15.05.2019р.

References

1. Adolf, V 1998, *Professionalnaja kompetentnost sovremennogo uchitelja*, [Professional competence of a modern teacher] Ministerstvo obshhego i professionalnogo obrazovanija Rossijskoj

Federacii, Krasnojarskij gosudarstvennyj universitet, Krasnojarsk.

2. Barna, LS, Barna, MM & Stepaniuk, AV 2006, 'Pidhotovka vchyteliv biolohii: kompetentnisnyi pidkhdid'[Biology Teacher Training: A Competent Approach], *Profesiini kompetentsii ta kompetentnosti vchytelia*, Vydavnytstvo Ternopilskoho natsionalnogo pedahohichnogo universytetu imeni Volodymyra Hnatiuka, pp. 147-15.

3. Busel, VT (ed.) 2001, *Velykyi tlumachnyi slovnyk suchasnoi ukrainskoi movy*,

[A great explanatory dictionary of modern Ukrainian] Irpin, Perun, Kyiv.

4. Volobuieva, T 2005, 'Struktura profesiinoi kompetentnosti suchasnoho pedahoha,'[Structure of professional competence of the modern teacher] *Humanizatsiia navchalno-vykhovnoho protsesu*, Vydavnychiy tsentr Slavianskoho derzhavnoho pedahohichnogo universytetu, Sloviansk, issp. XXVHL, pp. 33-42.

5. Halai, V 2010, *Rozvytok metodychnoi kompetentnosti vchyteliv tekhnolohii v umovakh modernizatsii vyshchoi osvity*, [Development of methodological competence of technology teachers in the context of higher education modernization] viewed 15 May 2019, <http://library.udpu.rg.ua/labrari_files/zbirnyk_nayk_praz/2010/2010_2_11.pdf>.

6. Honcharenko, SU 2000, *Profesiina osvita*, [Vocational education] Kyiv.

7. Gushhina, T 2001, 'Formirovanie metodicheskoy kompetentnosti pedagogicheskikh rabotnikov uchrezhdenij dopolnitelnogo obrazovanija detej v processe povyshenija kvalifikacii'[Formation of the methodological competence of teachers of institutions of children additional education in the process of advanced training], Kand.ped.n. thesis, Jaroslavl.

8. Igna, O 2010, 'Struktura i sodержanie metodicheskoy kompetentnosti uchitelja inostrannogo jazyka'[The structure and content of the methodological competence of a foreign language teacher], *Jaroslavskij pedagogicheskij vestnik*, no. 1, pp. 90-94.

9. Kashkarov, HV 2008, 'Kontseptualni zasady formuvannia v maibutnikh uchyteliv pedahohichnoi kompetentnosti shchodo rozvytku krytychnoho myslennia v uchniv'[Conceptual principles of formation of future teachers' pedagogical competence in the development of critical thinking in students], *Zbirnyk naukovykh prats Berdianskoho derzhavnoho pedahohichnogo universytetu. Pedahohichni nauky*, Berdianskyi derzhavnyi pedahohichniy universytet, Berdiansk, no. 4, pp. 75-80.

10. Ministerstvo osvity i nauky Ukrainy 2018, *Nakaz Pro zatverdzhennia kontseptsii rozvytku pedahohichnoi osvity vid 16.07.2018 roku no. 776*, [Concepts of development of pedagogical education. Order of the Ministry of Education and Science of Ukraine № 776 of 16.07.2018] viewed 01 May 2019, <<https://mon.gov.ua/ua/npa/pro-zatverdzhennya-koncepciyi-rozvitku-pedagogichnoyi-osviti>>.

11. Kostiuk, HS 1967, 'Profesiine samovyznachennia yak faktor formuvannia

osobystosti'[Professional self-determination as a factor of personality formation], *Radianska shkola*, no. 3, pp. 1-7.

12. Navchalna prohrama z trudovoho navchannia dlia zahalnoosvitnikh navchalnykh zakladiv 5-9 klasy 2017,[Training program for vocational training for secondary schools. 5-9 classes] viewed 15 May 2019, <www.mon.gov.ua>.

13. Navchalna prohrama Tekhnolohii. Riven standartu, akademichnyi riven. 10-11 klasy. 2017,[Technology curriculum. Level standard, academic level. Grades 10-11. 2017.] viewed ???, <www.mon.gov.ua>.

14. Oliinyk, VV 2010, *Teoretychni ta metodychni zasady rozvytku systemy pidvyshchennia kvalifikatsii pratsivnykiv proftekhosvity na osnovi dystantsiinykh tekhnolohii*, [Theoretical and methodological foundations of the development of the vocational education of advanced vocational education workers based on remote technologies] Kyiv.

15. Povarenkov, JuP 1992, *Psihologija professionalnogo stanovlenija lichnosti*,

[Psychology of professional formation of personality] Kursk.

16. Pometun, O 2005, 'Dyskusiiia ukrainskykh pedahohiv navkolo pytan zaprovadzhennia kompetentnisnoho pidkhodu v ukrainskii osviti'[Discussion of Ukrainian teachers on the issues of introducing a competent approach in Ukrainian education], *Osnovna shkola*, iss. 3-4, pp. 3-4.

17. Prezydent Ukrainy 2017, 'Zakon Ukrainy Pro osvitu'[About education: Law of Ukraine], *Vidomosti Verkhovnoi Rady*, no. 38-39, art. 380, viewed 15 May 2019, <<http://osvita.ua/legislation/law/223>>.

18. Kabinet Ministriv Ukrainy 2016, *Rosporiadzhennia Pro skhvalennia Kontseptsii realizatsii derzhavnoi polityky u sferi reformuvannia zahalnoi serednoi osvity "Nova ukrainska shkola" na period do 2029 roku vid 14.12.016 r. № 988-r*,

[CMU Order No. 988-p of 14.12.16 "On Approving the Concept of Implementation of State Policy in the Field of Reforming General Secondary Education" New Ukrainian School "for the Period up to 2029"] viewed 15 May 2019, <<https://www.kmu.gov.ua/ua/npas/249613934?print>>.

Стаття надійшла до редакції 05.08.2019 р.